
-Organizacioni odbor savjetovanja-

Broj: 33/22
Sarajevo, 04.06.2022. godine

**IZVJEŠTAJ, ZAKLJUČCI I PREPORUKE SA XX SAVJETOVANJA IZ KRIVIČNOPRAVNE
OBLASTI**

**„DVADESET GODINA KRIVIČNOG ZAKONODAVSTVA U BOSNI I HERCEGOVINI -
DOSTIGNUĆA U REFORMI?“**

Neum, hotel „Zenit“, 01 – 04 juni/lipanj 2022. god.

U V O D

U periodu 01. - 04. juna/lipnja 2022. godine u Neumu - hotel „Zenit“, održano je XX, jubilarno, savjetovanje iz krivične oblasti pod radnim naslovom „*Dvadeset godina Krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini - dostignuća u reformi?*“. Savjetovanju je prisustvovalo 402 (četiristo dva) učesnika koje su činili sudije, tužioci, advokati, zastupnici iz Zavoda za pružanje pravne pomoći, predstavnici ministarstava pravde entiteta i kantona, pravobranioци, predstavnici izvršne i zakonodavne vlasti, članovi akademske zajednice, pripadnici ministarstava unutrašnjih poslova iz cijele Bosne i Hercegovine, predstavnici međunarodnih organizacija i drugi.

Savjetovanje je organizovalo Udruženje sudija/sudaca Federacije Bosne i Hercegovine zajedno sa Centrom za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, Centrom za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj, Udruženjem sudija Republike Srpske, Pravosudnom komisijom Brčko Distrikta BiH, Udruženjem sudija Bosne i Hercegovine, Udruženjem sudija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, Udruženjem žena sudija Bosne i Hercegovine, Udruženjem sudija Suda Bosne i Hercegovine, Udruženjem tužilaca/tužitelja Federacije Bosne i Hercegovine, Udruženjem tužilaca Republike Srpske, Udruženjem tužilaca Bosne i Hercegovine, Advokatskom komorom Federacije Bosne i Hercegovine, Advokatskom komorom Republike Srpske, Centrom za istraživanja politike suprotstavljanja kriminalitetu – CPRC, AIRE Centrom i Regionalnom antikorupcijskom inicijativom (RAI).

Savjetovanje je organizovano uz podršku Ministarstva pravosuđa SAD / Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u inostranstvu (US DoJ/OPDAT), IOM - Međunarodnom organizacijom za migracije, AIRE Centrom, Američkom agencijom za međunarodni razvoj (USAID)/ Bosna i Hercegovina i Atlantskom inicijativom, koji su istovremeno održali i posebne panele.

U osiguranju ovog događaja podršku savjetovanju je pružila Sudska policija Federacije Bosne i Hercegovine.

Rad savjetovanja je održavan kroz panel zasjedanja (plenarno zasjedanje) u dane 02.06. i 04.06.2022. godine te kroz rad radnih grupa 03.06.2022. godine.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE PO PANELIMA I RADNIM GRUPAMA

ČETVRTAK 02.06.2022.GODINE
(PLENARNO ZASJEDANJE)

Otvaranje Savjetovanja 09:00 – 09:30

Savjetovanje su otvorili **Vlado Adamović**, predsjednik Organizacionog odbora savjetovanja i predsjednik Udruženja sudija FBiH u periodu 2000 – 2004. godina; **Aleksandra Martinović**, predsjednica Organizacionog odbora savjetovanja i predsjednica Udruženja sudija FBiH u periodu 2004 – 2008. godina, **Hakija Zajmović**, predsjednik Udruženja sudija/sudaca u Federaciji Bosne i Hercegovine, **Arben Murtezić**, direktor Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine i **Tomislav Čavić**, direktor Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca Republike Srpske.

Na otvaranju savjetovanja uvodno obraćanje je imao g-din Halil Lagumdžija, predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine koji je ukazao da su eksperti proveli analizu fokusiranu na dvije glavne oblasti koje predstavljaju izazove: 1. oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i 2. korištenje posebnih istražnih mjera. Uvidom u nacrt izvještaja eksperata, koji je dostavljen Vijeću i drugim učesnicima misije na komentare činjenične prirode uočava se da se krivičnopravni sistem u BiH suočava s ozbiljnim poteškoćama u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije na visokom nivou. Istaknuta je nefunkcionalnost i sudskog sistema, ukazano je na nepostojanost strukture za rad na predmetima organizovanog kriminala i korupcije visokog nivoa, nedovoljna saradnja organa gonjenja, nedovoljno korištenje posebnih istražnih radnji, razočaravajući rezultati u oblasti oduzimanja imovinske koristi i drugi nalazi sa negativnim predznakom.

Iako postoji volja kod brojnih policijskih službenika i tužilaca da se pokrenu relevantne krivične istrage, zasad su bez konkretnih rezultata u predmetima visokog nivoa. Određene dobre inicijative VSTV-a BiH bi mogle služiti pravosudnoj zajednici u rješavanju ne samo ovih, već i drugih vrsta predmeta, pri tom misleći na bazu podataka VSTV-a BiH koja može dati značajan doprinos usklađivanju sudske prakse.

Nadalje, je ukazao da je integritet nosilaca pravosudnih funkcija duži niz godina u fokusu Vijeća tako da su značajni kapaciteti usmjereni na aktivnosti vezane za financijske izvještaje nositelja pravosudne funkcije, etiku i disciplinsku odgovornost u pravosuđu, potom na aktivnosti usmjerene na unaprjeđenje disciplinskog postupka, kroz izmjene Poslovnika VSTV-a BiH, dok je u pogledu unaprjeđenja etike, i da će u narednom periodu biti analizirani podaci prikupljeni od strane sudova i tužilaštava, u kontekstu praćenja primjene Smjernica za sprječavanje sukoba interesa kao i podataka koji se dostavljaju vezano za provođenje Planova integriteta.

I SESIJA: 09:30 – 11:00

Moderator: Božana Banduka, predsjednica Udruženja sudija/sudaca FBiH u periodu od 2011-2016 godine i predsjednica Općinskog suda u Kiseljaku;

Panelisti: Prof. dr Hajrija Sijerčić-Čolić, profesorica Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i **Prof. dr Haris Halilović**, profesor Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerzitet u Sarajevu: „Predstavljanje projekta ABA ROLI – Program zakonodavne pomoći Krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini“; **Dr. sc Ljiljana Filipović**, predsjednica Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine: "Pravo osumnjičenog odnosno optuženog na informiranje - zakonski okvir i praksa Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine"; **Emir Neradin**, sudija Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine : "Vještačenja kao radnja dokazivanja u praksi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine"; **Sedin Idrizović**, sudija Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine: "Privilegirani svjedoci u praksi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine".

Prof. dr Hajrija Sijerčić-Čolić, profesorica, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu i Prof. dr Haris Halilović, profesor, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerzitet u Sarajevu: „Predstavljanje projekta ABA ROLI – Program zakonodavne pomoći Krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini“

Zaključci:

Polazeći od principa “vladavine prava” i zahtjeva o zaštiti ljudskih prava, efikasnijeg suzbijanja kriminaliteta, uspostavljanju jedinstvenog krivičnog zakonodavstva za cijelu zemlju te razvoju efikasnog i nezavisnog krivičnog pravosuđa neophodno je preduzeti korake koji se odnose kako na praćenje i harmonizaciju nacionalnih krivičnoprocesnih normi s međunarodnim standardima o osnovnim pravima i slobodama čovjeka tako i na fundamentalne principe međunarodne saradnje u borbi protiv kriminaliteta.

Pored harmonizacije procesnog zakonodavstva, neophodno je i unapređenje zakonodavnog okvira u smislu izmjena odredbi u zakonskim tekstovima u odnosu na koje je u proteklom vremenu bilo primjetno odstupanje što je za rezultat vodilo i različitim rješenjima u praksi. Na taj način doprinosi se većoj pravnoj sigurnosti građana u BiH kao i jednaka primjena prava na sve.

Vjerujemo kako će zakonodavci u BiH imati sluha za prijedloge učinjene u okviru ABA ROLI – Programa zakonodavne pomoći krivičnim postupcima u BiH te ih implementirati u aktuelne tekstove zakona o krivičnom postupku koji su na snazi u BiH u daljem koraku razvoja vladavine prava u našoj državi.

Dr. sc Ljiljana Filipović, predsjednica Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine: "Pravo osumnjičenog odnosno optuženog na informiranje - zakonski okvir i praksa Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine “

Zaključci:

Iako izričito ne ustanovljava pravo osumnjičenog odnosno optuženog na informiranje, ZKP FBiH i u svojim načelnim odredbama i u odredbama kojima su regulirane pojedine radnje u krivičnom postupku, garantira osumnjičenim odnosno optuženim pravo na informiranje u krivičnom postupku. Pravo na informiranje se odnosi na informiranje o pravima i na informiranje o optužbama.

Ali, te odredbe nisu potpune ni konzistentne niti se navedeno pravo regulira na sistematičan način. To može imati značajne praktične posljedice na djelotvorno ostvarenje prava osumnjičenog odnosno optuženog na odbranu a time i na ostvarenje cilja pravila krivičnog postupka.

Poseban problem predstavlja neusklađenost sadržine tih odredaba sa međunarodnim standardima u pogledu prava osumnjičenih odnosno optuženih na informiranje o pravima i na informiranje o optužbama. Takva manjkavost tih odredaba se nužno reflektira na položaj osumnjičenih odnosno optuženih u krivičnom postupku i na efektivnost njihovog prava na odbranu. Iz tog razloga se nameće nužnost izmjene i dopune odnosnih zakonskih odredaba radi njihovog usklađivanja sa međunarodnim standardima, a, do tada, nužnost tumačenja i primjene postojećih odredaba na način koji će ih približiti tim standardima.

Emir Neradin, sudija, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine: "Vještačenja kao radnja dokazivanja u praksi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine “

Zaključci:

Poznavanje i pravilna primjena zakonskih odredaba o vještačenju kao jednoj od radnji dokazivanja od posebnog je značaja za unapređenje efikasnosti krivičnih postupaka, a time i učinkovitosti pravosuđa u cjelini. Brojnost i raznovrsnost pitanja u vezi vještačenja koja su razmatrana u sudskoj praksi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine u novije vrijeme, ukazuju na potrebu kontinuirane edukacije praktičara (ovlaštenih službenih osoba, tužitelja, sudija) koji u svome radu redovno primjenjuju ovu radnju dokazivanja, sve u cilju dodatnog unapređenja učinkovitosti krivičnog pravosuđa.

Sedin Idrizović, sudija Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine: "Privilegirani svjedoci u praksi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine "

Zaključci:

Organ koji vodi krivični postupak, u smislu člana 100. stav 3. ZKP FBiH, dužan je da pita osobu koja je pozvana da svjedoči, između ostalog, za njen odnos sa osumnjičenim odnosno optuženim, pa je u smislu odredbe člana 97. ZKP FBiH, prije saslušanja ili čim sazna da ta osoba ima pravo da može odbiti svjedočenje, dužan, dakle, u bilo kojoj fazi krivičnog postupka, i bez obzira ukoliko je riječ o maloljetnoj osobi koja je sposobna da shvati značaj svog prava da može odbiti svjedočenje, da tu osobu jasno i razumljivo upozori o tom njenom pravu i da se ona izričito izjasni da li želi svjedočiti ili ne želi, te da to upozorenje i njen odgovor, unese u zapisnik. Iskaz privilegiranog svjedoka je zakonit tek kada su ispunjene ove zakonske pretpostavke, i ukoliko se privilegirani svjedok izjasnio da želi svjedočiti, samo na takvom iskazu može se zasnivati zakonita odluka.

II SESIJA: 11:30 – 12:45

Moderator: Bahrija Dautović, Advokatska komora Federacije Bosne i Hercegovine

Panelisti: Akademik Prof. dr Miodrag N. Simović, sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine: „*Upotreba tehničkih sredstava u krivičnom postupku*“; **Doc. dr Tamara Marić**, Ministarstvo pravde Republike Srpske i **Prof. dr Veljko Ikanović**, sudija, Vrhovni sud Republike Srpske: „*Kućni zatvor u uporednom zakonodavstvu*“; **Prof. dr sc Nezir Pivić**, profesor, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici: „*Međunarodnopravni standardi zaštite žrtve u krivičnom postupku: Prikaz odabranih pravnih dokumenata*“

Akademik Prof. dr Miodrag N. Simović, sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine: „Upotreba tehničkih sredstava u krivičnom postupku“

Zaključci:

S obzirom na značaj problematike normiranja i primjene video-linka i drugih tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka u krivičnom postupku, neizostavna su dva pitanja ovog perioda razvoja krivičnog procesnog zakonodavstva uopšte, a time i krivičnoprocesnog zakonodavstva BiH, kao i drugih država regiona, i to ne samo zato što baštine istu pravnu tradiciju, već i zbog činjenice da međunarodna krivičnopravna saradnja, čije je jedno od obilježja i mogućnost preduzimanja određenih krivičnoprocesnih radnji putem tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka – najviše dolazi do izražaja upravo između država regiona. To su:

- da li sadašnje zakonske mogućnosti, prije svega krivičnoprocesnog zakonodavstva BiH, odgovaraju stvarnim potrebama upotrebe video-linka i drugih tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka kao mogućeg načina preduzimanja radnji u krivičnom postupku, te
- da li se postojeće normativne mogućnosti upotrebe tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, kao mogućeg načina preduzimanja određenih krivičnoprocesnih radnji, dovoljno koriste?

Radi dostizanja željenog stepena stvaranja normativne osnove za mogućnost upotrebe video-linka i drugih tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka, kao mogućeg načina preduzimanja radnji u krivičnom postupku i praktične primjene takvih normi, neophodno je riješiti uvijek otvorena pitanja opravdanosti/neophodnosti predviđanja zakonske mogućnosti preduzimanja određenih krivičnoprocesnih radnji putem ovih sredstava i stvaranja preduslova za njihovu praktičnu primjenu.

Doc. dr Tamara Marić, Ministarstvo pravde Republike Srpske i prof. dr Veljko Ikanović, sudija, Vrhovni sud Republike Srpske: “Kućni zatvor u uporednom zakonodavstvu”

Zaključci:

1. Iako povećanje stope kriminaliteta i konstantna pojava novih i zastrašujućih načina izvršenja krivičnih djela, godinama unazad, neminovno vode ka pooštavanju kaznene politike, ipak treba imati u vidu da strogo kažnjavanje nije uvijek efikasno i svrsishodno.

2. Primjena kućnog zatvora može imati značajne pozitivne efekte u rješavanju problema prenaseljenosti kazneno-popravnih ustanova, porasta stope recidivizma i negativnih efekata kratkotrajnih kazni zatvora.
3. Fokus u budućnosti bi trebao biti na osnivanju Probacijske službe koja bi svojim materijalnim, tehničkim, personalnim i budžetskim kapacitetima odgovorila izazovu izvršenja kućnog zatvora i drugih alternativnih mjera.
4. U pogledu izvršenja kućnog zatvora u Republici Srpskoj neophodna intervencija u smislu normativnom uređenja u ZIKS-u RS;
5. Usaglasiti normativno uređenje i način izvršenja kućnog zatvora na nivou Bosne i Hercegovine, kako osuđenici u entitetima ne bi imali nejednak položaj i tretman.

Prof. dr sc Nezir Pivić, profesor Pravni fakultet Univerziteta u Zenici: „Međunarodnopravni standardi zaštite žrtve u krivičnom postupku: „Prikaz odabranih pravnih dokumenata“

Zaključci:

1. Razvoj međunarodnopravnih standarda zaštite žrtava u krivičnom postupku predstavlja prioritetne zadatke međunarodnopravnih institucija kao što su Vijeće Evrope, Evropska unija i Ujedinjene nacije.
2. Donošenje niza međunarodnopravnih instrumenata koji nastoje poboljšati položaj žrtve u krivičnom postupku trebalo bi da inspiriše zakonodavce da ojačaju položaj žrtve u krivičnom postupku. U tom kontekstu, domaći zakonodavci trebali bi *de lege ferenda* izmijeniti i dopuniti krivični postupak u skladu sa međunarodnim standardnima zaštite žrtava, a naročito uskladiti sa pravnom stečevinom Evropske unije.
3. Konkretno, domaći pravosudni sistem morao bi osnažiti vlastite resurse u smislu uspostavljanja institucionalnih kapaciteta zaštite i podrške žrtvama krivičnih djela, naročito uzimajući u obzir vulnerabilne žrtve u krivičnom postupku. Domaći krivični postupak bi trebao ići u pravcu poboljšanja položaja oštećenog u krivičnom postupku, koji podrazumijeva njegovu aktivniju ulogu u krivičnom postupku, širi spektar prava na pravni lijek a potom obavezu organa pravosuđa na pružanje detaljnih informacija svakom oštećenom. Prilikom *de lege ferenda* izmjena i dopuna od krucijalnog značaja je da se uzmu u obzir međunarodnopravni standardi iz ove oblasti.

III SESIJA: 13:15 - 15:00

Moderator: Davorin Jukić, Udruženje sudija Suda BiH, sudija Suda Bosne i Hercegovine

Panelisti: Katica Artuković, sutkinja Kantonalni sud Široki Brijeg, **Frank Bradsher**, Stalni pravni savjetnik, Ministarstvo pravosuđa SAD/Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u inostranstvu (US DoJ/OPDAT): „*Kaznena politika u Bosni i Hercegovini*“; **Minka Kreho**, sutkinja, Sud Bosne i Hercegovine: „*Statusna konferencija*“; **Doc. dr sc Dragica Glušac**, tužiteljica, Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske: „*Zaštita svjedoka u Bosni i Hercegovini*“; **Senad Osmić**, tužilac Tužilaštvo Bosne i Hercegovine: „*Položaj oštećenog u krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini*“

Katica Artuković, sutkinja, Kantonalni sud Široki Brijeg, **Frank Bradsher**, Stalni pravni savjetnik, Ministarstvo pravosuđa SAD/Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u inostranstvu (US DoJ/OPDAT): „*Kaznena politika u Bosni i Hercegovini*“

Zaključci:

1. Nepostojanje odgovarajućeg metodološkog pristupa u procesu odmjeravanja kazne, u kaznenim postupcima na području Bosne i Hercegovine dovelo je do neujednačenosti sudske prakse, što predstavlja nezanemarivu poteškoću koja doprinosi pravnoj nesigurnosti i nesporno narušava vladavinu prava u cjelini.
2. Problematikom kaznene politike u Bosni i Hercegovini, nitko se ne bavi na cjelovit i sustavan način, iako ovo pitanje nesporno zaslužuje primarnu pažnju, obzirom da je, nakon odluke o krivnji, upravo kazna ono što najviše zanima kako optuženika i oštećenog, tako i njihove obitelji ali i javnost, odnosno društvo u cjelini.
3. Neadekvatno izricanje kazni, odnosno neadekvatna ocjena relevantnih olakšavajućih i otežavajućih okolnosti posebno dolazi do izražaja u onim presudama, kada sudovi optuženim

osobama izriču kazne ispod zakonom propisanih minimuma, za koje nam je svima poznato da treba biti izuzetak i uvijek posebno detaljno obrazloženo.

4. Kako bismo uspješno izbjegli sve označene opasnosti i zamke trenutnog zakonodavnog okvira i neujednačene sudske prakse, prijedlog *de lege ferenda* i misao vodilja ovog članka jeste prijedlog za donošenjem smjernica o kažnjavanju, u kojima bi se detaljnije obrazložile olakotne i otegotne okolnosti kao putokaz pri odmjeravanju kazne, kako uopćeno za sva kaznena djela, tako i onih karakterističnih samo za pojedina kaznena djela, što bi zasigurno pomoglo sucima da kvalitetu svojih odluka u dijelu o kazni, podignu na posve novu razinu, što bliže idealu standarda prava na obrazloženu odluku iz članka 6 EKLJP.

Minka Kreho, sutkinja, Sud Bosne i Hercegovine: „Statusna konferencija“

Zaključak

Radi postizanja što veće efikasnosti u radu na složenim predmetima, korisno je prije početka glavnog pretresa a i tokom glavnog pretresa, održati tzv. statusnu konferenciju, odnosno održati pretpretresno ročište, na kojem bi se raspravila određena pitanja koja su relevantna za samo vođenje postupka, posebno ako se radi o predmetima sa više optuženih, odnosno o obimnim optužnicama u kojima ima dosta tačaka, a kojima je obuhvaćen duži vremenski period. Na istoj se raspravlja o vremenu kada će se zakazivati glavni pretresi, o tome koliko će se pozivati, kako će se pozivati i koliko će trajati ispitivanje pojedinih svjedoka, na koje tačke optužnice se isti saslušavaju, o načinu uvođenja materijalnih dokaza i to sve, kako tužilaštva tako i odbrane/a optuženog/ih.

Senad Osmić, tužilac Tužilaštvo Bosne i Hercegovine: „Položaj oštećenog u krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini“

Zaključci:

Budućim izmjenama i dopunama zakona o krivičnim postupcima u BiH unaprijediti položaj oštećenog, na način da se:

- **izmijeni i dopuni odredba člana 197 stav 2 ZKP BiH** tako da se obaveže tužitelj da provede istragu i u odnosu na imovinu učinitelja krivičnog djela radi namirenja štete oštećenom a u cilju osiguranja izvršenja eventualno dosuđenog imovinskopravnog zahtjeva na koji način bi dokazi izvedeni na glavnom pretresu (podaci krivičnog postupka) sudu pružili pouzdan osnov za potpuno ili za djelimično presuđenje u pogledu imovinskopravnog zahtjeva koji je prethodno obezbijeđen privremenom mjerom;
- **odredi obim primjene obaveze provođenja istrage imovine:** za sva krivična djela propisan posebnim dijelom krivičnog zakona ili za krivična djela počinjena na štetu oštećenog čija je osobna sloboda ili pravo povrijeđeno djelom ratnog zločina;
- **izmijeni i dopuni odredba člana 202 ZKP BiH**, tako da se tužitelj obaveže da predloži donošenje rješenja o određivanju privremene mjere obezbjeđenja ukoliko:
- iz prikupljenih dokaza proizilaze osnovi sumnje u počinjenje krivičnog djela ratnog zločina kojim je povrijeđena osnovna sloboda ili pravo čovjeka, a prikupljeni dokazi o imovini učinitelja takvog krivičnog djela (podaci krivičnog postupka) pružaju pouzdan osnov za potpuno ili za djelimično prihvatanje prijedloga za određivanje privremene mjere obezbjeđenja u pogledu osiguranja imovinskopravnog zahtjeva, te
- **eventualno propiše katalog krivičnih djela** u vezi kojih je tužitelj obavezan provesti istragu imovine osumnjičenog

Završetak prvog dana rada savjetovanja

PANEL- Međunarodna organizacija za migracije (IOM) 09:00 – 15:00 (SALA I)

“Trgovina ljudima- zaštita prava žrtava trgovine ljudima i položaj žrtava prema praksi Evropskog suda za ljudska prava”

Moderator: prof. dr. sc. Eldan Mujanović, profesor na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije UNSA

Uvodno obraćanje Laura Lungarotti, Šefice misije IOM-a u BiH i Sub-regionalne koordinatorice za Zapadni Balkan“ - *online uključenje*.

Panelisti: Hilmo Vučinić, sudija Suda Bosne i Hercegovine: *„Karakteristike žrtava i zaštita žrtava trgovine ljudima u sudskoj praksi u Bosni i Hercegovini“*; **Samir Rizvo**, Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije, Ministarstvo sigurnosti BiH: *„Smjernice za postupanje nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija u suprotstavljanju trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini“*; **Radmila Dragičević-Dičić**, sutkinja, Vrhovni kasacioni sud Republike Srbije: *„Zaštita žrtava trgovine ljudima u aktuелnoj sudskoj praksi u Srbiji“*; **Mr. Merima Gutić**, sutkinja, Kantonalni sud Tuzla: *“Odnos krivičnih djela Trgovina ljudima i Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika - analiza sudske prakse (predmet Ahmetović)”*; **Elvira Kurešepi**, Federalna uprava Policije: *„Kratko predstavljanje rada Koordinacionog tima za borbu protiv trgovine ljudima Federacije BiH“*.

Hilmo Vučinić, sudija Suda Bosne i Hercegovine: „Karakteristike žrtava i zaštita žrtava trgovine ljudima u sudskoj praksi u Bosni i Hercegovini“

Zaključci i preporuke :

- Vodilja u borbi protiv trgovine ljudima jesu zapažanja, preporuke, odnosno izvještaji Grupe eksperata za akciju protiv trgovine ljudima, poznato kao GRETA, koji mehanizam monitoringa se smatra jednom od glavnih okosnica i monitoringa primjene Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima. GRETA izvještaji poseban akcenat stavljaju na zaštitu i prava žrtve trgovine ljudima.
- U domaćem krivičnom zakonodavstvu postoji oštećeni, dok u formalnom smislu ne postoji pojam žrtve. Oštećeni tokom postupka nema aktivnu ulogu (ne predstavlja stranku u postupku). Izuzetak predstavljaju izmjene i dopune ZKP RS iz 2021. godine. Stoga je neophodno raditi na poboljšanju procesnog položaja oštećenog u krivičnom postupku, uvođenjem instituta žrtve i raditi na jedinstvenom i harmoniziranom položaju oštećenog (žrtve) u krivičnim postupcima u BiH.
- Pravosudni organi žrtvu uglavnom tretiraju kao izvor informacija a ne kao nosioce prava koji imaju pravo na efikasnu pravnu zaštitu.
- Jedini aspekt učešća oštećenog (žrtve) u krivičnom postupku jeste kroz mogućnost ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva, što se iznimno rijetko dosuđuje (analiza prakse procesuiranja trgovine ljudima je pokazala da je to bio slučaj samo u dva predmeta). Neophodno je insistirati na rješavanju imovinskopravnog zahtjeva u okviru krivičnog postupka, pogotovo u onim predmetima ako se ne bi znatno odugovlačio postupak a podaci krivičnog postupka pružaju pouzdan osnov za potpuno ili djelimično presuđenje. Posebno je bitno insistirati na rješavanju imovinskopravnog zahtjeva u predmetima koji su završeni zaključenjem sporazuma o priznanju krivnje.
- Analiza sudske prakse je pokazala da je mali broj oštećenih (žrtava) uživao zaštitu prema Zakonu o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, stoga je neophodno insistirati na primjeni procesno pravnih mogućnosti koje nudi ovaj Zakon.
- Ono na čemu se insistira i u međunarodnim normama, a što je u domaćem zakonodavstvu inkorporirano, jeste zaštita žrtve trgovine ljudima u smislu nekažnjavanja za krivična djela učinjena u prinudi tj. statusu žrtve trgovine ljudima.

- Neophodno je dosljedno primjenjivati odredbe o oduzimanju imovinske koristi, uključujući i odredbe o privremenom oduzimanju imovinske koristi i mjerama obezbjeđenja imovine.

Samir Rizvo, Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalne migracije, Ministarstvo sigurnosti BiH: „Smjernice za postupanje nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija u suprotstavljanju trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini“

Zaključci:

- Postupanje nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija u predmetima trgovine ljudima zahtjeva koordinirani pristup u krivičnom gonjenju trgovaca ljudima te pružanju pomoći i zaštite za žrtve trgovine ljudima.
- Borba protiv trgovine ljudima mora biti prvenstveno zasnovana na principu nediskriminacije i potrebno je pridržavati se sljedećih standarda: koordinirane intervencije; brze i neposredne pažnje na žrtvi trgovine ljudima; izbjegavanje kašnjenja u djelovanju i djelovanje iz najbližih institucija i organizacija; obraćanje pažnje na procese opažanja i prijavljivanja slučajeva, osiguranja odgovarajuće i djelotvorne zaštite i podrške; svođenje intervencije na najmanji nivo, izbjegavajući da institucija ugrozi žrtvu zbog ponavljanja ispitivanja ili djelovanja u neadekvatnim uslovima; izbjegavanje djelovanja koja bi ponovno mogla viktimizirati žrtve i odvratiti ih od uključivanja u ponuđeni program zaštite; djelovanja u najboljem interesu, zaštititi sigurnosti, identiteta i integriteta djeteta.
- Mehanizmi upućivanja žrtava trgovine ljudima podrazumijevaju jake i razvijene kapacitete za efikasno provođenje pravnog okvira za pružanje pomoći i zaštite žrtvama i svjedocima žrtvama trgovine ljudima, kroz pravovremenu, sveobuhvatnu i efikasnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima i osiguravanje pomoći i zaštite za sve žrtve trgovine ljudima kroz aktivnosti svih nadležnih institucija na svim nivoima vlasti i organizacija civilnog društva a prije svih: tužilaštava, policije, centara i službi za socijalni rad, inspekcija, zdravstvenih institucija, obrazovnih institucija, centara za mentalno zdravlje, centara za besplatnu pravnu pomoć i nevladinih organizacija.

Kao glavne preporuke izdvajaju se:

- Postupanje po uputama datim u Smjernicama od strane nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija, u predmetima trgovine ljudima osigurat će postupanje uključenih profesionalaca u skladu sa pozitivnim propisima, utvrđenim načelima i standardima te ustanovljenom dobrom praksom i na taj način doprinijeti efikasnijem krivičnom gonjenju trgovaca ljudima, zaštiti žrtve trgovine ljudima i prevenciji trgovine ljudima te osigurati koordinirano postupanje.
- Konstantno raditi na izgradnji kapaciteta nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija za dosljednu primjenu međunarodnog prava, pozitivnih domaćih propisa, utvrđenih načela i standarda te ustanovljenih dobrih praksi, a koji su praktično objedinjeni i predstavljeni u tekstu Smjernica za postupanje nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija u suprotstavljanju trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini.

Radmila Dragičević-Dičić, sutkinja, Vrhovni kasacioni sud Republike Srbije; „Zaštita žrtava trgovine ljudima u aktuelnoj sudskoj praksi u Srbiji“

Zaključci:

Kroz analizu sudske prakse kao sporna mogu se postaviti pitanja:

- prepoznavanja elemenata krivičnog dela trgovine ljudima, posebno u slučajevima nameravane eksploatacije i kada su žrtve maloletna lica-deca;
- problem neprepoznavanja krivičnog dela trgovine ljudima u slučajevima posredovanja u vršenju prostitucije (navođenje na prostituciju);
- irelevantnost pristanka lica na eksploataciju;
- primena odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima (član 26 Konvencije Saveta Evrope);
- poštovanje prava žrtava, posebno prava na informisanje, pravnu pomoć i kompenzaciju;
- proaktivni pristup u otkrivanju krivičnog dela u cilju izbegavanja da iskaz žrtve bude dominantan dokaz
- sprovođenje finansijskih istraga u predmetima trgovine ljudima;

- oduzimanje stečene imovinske koristi po opštim odredbama KZ i primena proširenog oduzimanja imovine
- dužina trajanja postupaka i višestruka viktimizacija žrtava.

Kao glavne preporuke izdvajaju se:

- potreba za edukacijom policije, tužilaca i sudija po pitanju prava žrtava i načina njihovog ostvarenja;
- posebne edukacije po pitanju razlikovanja krivičnog dela trgovine ljudima od krivičnog dela posredovanja u vršenju prostitucije;
- korišćenje posebnih metoda saslušanja žrtava kao posebno osetljivih svedoka;
- ispunjenje prava na kompenzaciju u okviru krivičnog postupka;
- u cilju utvrđivanja naknade štete u krivičnom postupku izraditi posebne smernice za sudije i tužioce i organizovati edukacije na tu temu (na bazi uspešne prakse u Srbiji, nakon smernica koje je sačinio Vrhovni kasacioni sud).

Mr. Merima Gutić, sutkinja, Kantonalni sud Tuzla: “Odnos krivičnih djela Trgovina ljudima i Zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika-analiza sudske prakse (predmet Ahmetović)”

Zaključci i preporuke:

S obzirom na uočeno kompleksno stanje u domaćem krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine u domenu inkriminiranja trgovine ljudima pred profesionalce u praksi (sudije, tužioce, policijske službenike i druge) kao sporna mogu se postaviti pitanja prepoznavanja elemenata krivičnog djela trgovine ljudima (kako u zavisnosti od činjeničnog stanja predmeta ponaosob i dokaza bića krivičnog djela odabrati ispravnu kvalifikaciju krivičnog djela).

Stoga je neophodna stalna edukacija sa posebnim osvrtom na:

- razlikovanja krivičnog djela trgovine ljudima od krivičnog djela posredovanja u vršenju prostitucije (kroz praksu kao posebno izražen problem) ;
- unapređenje metoda saslušanja žrtava kao posebno osjetljivih svjedoka (naročito djece);
- koordinirani pristup u toku istrage i kod pružanja pomoći i zaštite za žrtve trgovine ljudima;
- obavezno sprovođenje finansijske istrage u predmetima trgovine ljudima;
- poštovanje prava žrtava, posebno prava na informisanje, pravnu pomoć.

Posebno se ukazuje na potrebu aktivnijeg postupanja Centara za socijalni rad, odgojnih ustanova i u tom pravcu edukacije istih u cilju blagovremenog identifikovanja problema i preduzimanja mjera na sprečavanju, posebno u slučajevima prosjačenja.

Elvira Kurešepi, Federalna uprava Policije: „Kratko predstavljanje rada Koordinacionog tima za borbu protiv trgovine ljudima Federacije BiH“ – prezentirala je rad Koordinacionog tima za borbu protiv trgovine ljudima Federacije Bosne i Hercegovine.

PANEL - Elektronski dokazi 09:00 - 10:30 (Sala II)

Panel podržan od strane Ministarstva pravosuđa SAD / Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u inostranstvu (US DoJ/OPDAT)

Moderator: Živana Bajić, predsjednica Udruženja tužilaca RS, tužiteljica, Republičko javno tužilaštvo Republike Srpske

Panelisti: Sandra Budiša, sutkinja, Osnovni sud Banja Luka: „Korišćenje privatnog audio ili video snimka kao dokaza u krivičnom postupku“; **Jasmina Mujezinović**, tužiteljica Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona i **Saša Petrović** Federalna uprava policije: „Digitalni dokazi“

Sandra Budiša, sutkinja, Osnovni sud Banja Luka: „Korišćenje privatnog audio ili video snimka kao dokaza u krivičnom postupku“

Zaključak:

Budućim izmjenama i dopunama krivičnog procesnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine *korišćenje privatnog audio ili video snimka kao dokaza u krivičnom postupku*, na način da se:

- propišu uslovi kada se privatni audio i video snimci mogu koristiti kao dokaz,
- propiše postupak izuzimanja ovakvih dokaza, njihovog čuvanja, kao i način izvođenja tokom glavnog pretresa kao dokaza.

Na navedeni način bi se obezbijedilo da ne postoji sumnja u vjerodostojnost ovakvih dokaza, te, bi i dalje opstala obaveza suda da u svakom konkretnom slučaju cijeni da li je takav dokaz pribavljen povredama ljudskih prava i sloboda propisanih Ustavom i međunarodnim ugovorima koje je ratifikovala Bosna i Hercegovina ili dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ZKP i eventualno

- isključiti osnove protivpravnosti *na način kako je to propisano procesnim zakonodavstvom Republike Hrvatske*.

Imajući u vidu da trenutno važeće odredbe krivičnog procesnog zakonodavstva ne ograničavaju upotrebu ovakvih snimaka, zaključak je da je do donošenja zakonskih rješenja potrebno tokom istrage posebnu pažnju posvetiti oduzimanju ovakvih predmeta, njihovom čuvanju i deponovanju, te je obaveza suda da cijeni da li je takav dokaz pribavljen bitnim povredama Zakona o krivičnom postupku ili prava i ljudskih sloboda koja su propisana Ustavom i međunarodnim ugovorima, kao i da li je eventualno nastao činjenjem krivičnog djela, te da po ocjeni navedenih kriterija odluči da li može zasnovati presudu na takvom dokazu ili ne, uz davanje valjanog obrazloženja o zakonitosti ili nezakonitosti ovakvog dokaza u svakom konkretnom slučaju.

Jasmina Mujezinović, tužiteljica Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona i Saša Petrović Federalna uprava policije: „Digitalni dokazi“

Zaključci:

1. Obavezna i kontinuirana edukacija nosilaca pravosudnih funkcija iz oblasti kompjuterskog kriminala;
2. formiranje radne grupe na nivoima BiH, FBiH, RS-e, BD BiH, koja će kreirati standardne operativne procedure u vezi sa digitalnim dokazima (identifikacija, oduzimanje, čuvanje, obezbjeđenje, pretres), a radi pravilnog postupanja po odredbama krivičnih procesnih zakona u BiH;
3. Izmjena krivičnih procesnih zakona u dijelu definisanja virtuelnih valuta kao sredstva plaćanja i postupanja u vezi sa istim (privremeno oduzimanje, čuvanje, obezbjeđenje, raspolaganje);
4. Izmjena procedura certificiranja i recertificiranja vještaka informatičke struke, u skladu sa Evropskim standardima.

PANEL - AIRE Centar/Regionalna antikorupcijska inicijativa/CPRC 12:00 – 15:00 (Sala II)

“Oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima - primjeri dobre prakse i značaj regionalne saradnje”

Moderator: Prof. dr. sc. Eldan Mujanović, profesor na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije UNSA

Panelisti: Prof. dr. sc. Eldan Mujanović, profesor Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije/Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu: *„Oduzimanje nezakonito stečene imovine u Federaciji BiH - analiza primjene Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom (2015-2022)“*; **Sanela Rondić**, sutkinja, Kantonalni sud u Sarajevu: *„Primjeri dobre prakse u primjeni zakonskih propisa o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i nezakonito stečene imovine - Analiza slučaja Emiran“*; **Fedja Fejzagić**, tužilac, Kantonalno Tužilaštvo Kantona Sarajevo: *„Identifikacija, praćenje i otkrivanje imovine stečene krivičnim djelom - Izazovi i mogućnosti praktičnog djelovanja“*; **mr. iur Sabina Husejnagić**,

advokatica iz Tuzle, **mr. iur Dijana Hasić**, advokatica iz Sarajeva; „*Mjere osiguranja u postupku oduzimanja nezakonito stečene imovine u Federaciji BiH*“; **Nataša Trninić**, zamjenica tužioca za organizovani kriminal, Tužilaštvo za organizovani kriminal Republike Srbije: „*Studija slučaja, praksa i problemi u primeni Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela u Republici Srbiji*“; **Merisa Nurkić**, tužiteljica, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine: „*Paket aranžman*“ za migrante utvrđivanje imovinske koristi u krivičnom postupku“

Prof. dr. sc. Eldan Mujanović, profesor Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije/Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu: „*Oduzimanje nezakonito stečene imovine u Federaciji BiH- analiza primjene Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom (2015-2022)*“

Zaključci:

Na osnovu dostupnih i egzaktnih podataka, kojima raspolažu nadležne institucije (Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, Federalna agencija za upravljanje oduzetom imovinom, Federalno ministarstvo finansija/finansija i dr.) evidentno je da do stupanja na snagu Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom nisu zabilježeni značajniji rezultati u primjeni instituta oduzimanja imovinske koristi na osnovu odredbi KZ i ZKP niti posebnih odredbi o proširenom oduzimanju na osnovu izmjena i dopuna iz 2010. Broj sudskih predmeta i naročito vrijednost oduzete imovine je bila na simboličkom nivou, a tek se od 2017. godine primjećuju značajniji rast u vrijednosti privremeno i trajno oduzete imovine, kako u onom obliku u kojem je oduzeta tako i po uplatama na namjenske račune kod Ministarstva finansija i Federalne agencije za upravljanje oduzetom imovinom. Tome posebno doprinosi razvoj sudske prakse i stavovi koje zauzimaju najviše pravosudne institucije po pitanju standarda i obima zahvata u pravo na mirno uživanje imovine i pravilne primjene Zakona.

U pogledu narednog perioda i potrebe da se moderniziraju odredbe Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine, u okviru izrade Strategije za oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelima u Federaciji BiH i Akcionog plana trebaju se saslušati svi prijedlozi, sugestije i mišljenja pravosudne zajednice u smislu na koji način će se u budućem periodu modernizirati pravni okvir i ojačati institucionalni kapaciteti i uzajamna saradnja i koordinacija rada nadležnih institucija koje postupaju u postupcima gdje se provode finansijske istrage, te privremeno i trajno oduzimanje imovine kao i upravljanje oduzetom imovinom.

Važno je nastaviti aktivnosti na edukacijama i obukama nosilaca pravosudnih funkcija, ovlaštenih službenih osoba i predstavnika svih nadležnih institucija, kako bi se kroz te aktivnosti oslovlila najaktuelnija pitanja primjene važećih zakona o oduzimanju imovinske koristi i nezakonito stečene imovine (npr. primjena posebnih istražnih radnji u finansijskim istragama, kriptovalute i oduzimanje imovinske koristi, zajednički istražni timovi i paralelne istrage u kontekstu oduzimanja imovinske koristi, razmjena dokaza i dr.).

Regionalna saradnja nudi brojne mogućnosti za unaprjeđenje efikasnosti sistema za oduzimanje imovinske koristi i nezakonito stečene imovine, kako u pogledu razmjene najboljih praksi, iskustava i dobrih praksi, tako i jačanja kapaciteta nadležnih institucija putem regionalnih edukacija, treninga, izrade edukativnih materijala (priručnici, smjernice i dr.) razmjene sudske prakse i dobrih iskustava u radu.

Posebno je korisna regionalna Mreža profesionalaca u oblasti oduzimanja imovinske koristi koja se uspostavlja u okviru projekta AIRE Centra i Regionalne antikorupcijske inicijative, kao i online Platforma za komunikaciju, razmjenu mišljenja, iskustava i dobrih praksi kao i relevantnih sudskih standarda i odluka nadležnih sudova (kako domaćih tako i ESLJP) sa ciljem unaprjeđenja prakse i postizanja optimalnih rezultata u radu u ovom području.

Sanela Rondić, sutkinja, Kantonalni sud u Sarajevu: „Primjeri dobre prakse u primjeni zakonskih propisa o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i nezakonito stečene imovine- Analiza slučaja Emiran“

Zaključak:

Potrebno je koristiti sve raspoložive alate, raspoloživa sredstva, u skladu sa zakonskim okvirom i međunarodnim standardima, za oduzimanje nezakonito stečene imovine, zamrzavanje i zapljenu, pa u vezi s tim provođenje finansijskih istraga u svim krivičnim predmetima gdje dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi.

Važno je unaprijediti kapacitete nadležnih sudova i organizaciju rada koji postupaju u predmetima gdje se primjenjuju odredbe o oduzimanju, te povećati nivo specijalizacije i stručne obuke iz oblasti oduzimanja imovine, zapljene i zamrzavanja, naročito u odnosu na novoimenovane sudije i tužioce. U vezi sa navedenim, formirati grupu stručnjaka dokazanih u primjeni Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine i sistemskih propisa iz ove oblasti radi izrade smjernica o postupanju u primjeni ovog instituta, naročito kada je riječ o finansijskim istragama i privremenim mjerama osiguranja kao ključnim alatima za suštinsko oduzimanje imovinske koristi.

U saradnji sa VSTV dati značaj na radu predmeta u kojima su provedene finansijske istrage za oduzimanje i prošireno oduzimanje imovinske koristi, donesene privremene mjere osiguranja.

U vezi sa navedenim novelirati Pravilnik o orijentacionim mjerilima, kako bi se dala oznaka ovim predmetima na sudu (tužilaštva već imaju oznaku predmeta za finansijske istrage) i kroz sistem omogućiti iznošenja takvog predmeta u većem procentu od onog kako je sada normirano predmetnim pravilnikom (kao jednomjesečne norme i kada nisu u sklopu organiziranog kriminala).

Feda Fejzagić, tužilac, Kantonalno Tužilaštvo Kantona Sarajevo; „Identifikacija, praćenje i otkrivanje imovine stečene krivičnim djelom- Izazovi i mogućnosti praktičnog djelovanja“;

Zaključci:

- Otkrivanje, praćenje i identifikacija imovine stečene krivičnim djelom, kroz finansijsku istragu u najranijoj fazi postupka, je od ključnog značaja za uspješnu realizaciju, prije svega, privremene mjere osiguranja, a kasnije i trajnog oduzimanja imovinske koristi kao konačnog cilja koji je potrebno postići u procesuiranju počinitelja krivičnih djela povezanih sa sticanjem takve koristi.
- U cilju efikasnog i uspješnog provođenja finansijskih istraga potrebno je prioritarno poduzeti aktivnosti na formiranju posebnih Odjela/Jedinica za finansijske istrage u Federalnoj upravi policije (ili drugim policijskim agencijama) čija bi isključiva nadležnost bila otkrivanje i identifikacija imovine osumnjičenih i povezanih osoba, odnosno postupanje po Naredbama za provođenje finansijskih istraga i koji bi raspolagao adekvatnim bazama podataka o imovini građana iz drugih nadležnih institucija i registara imovine.
- U najavljenim izmjenama i dopunama ZONSIKD-a, a zbog uočenih propusta i dilema u praksi, potrebno je razmotriti uvrštavanje odredbi kojim će se propisati da u slučajevima hitnosti (usljed sve zastupljenije upotrebe mobilnog bankarstva u svakodnevnom poslovanju), tužilac može samostalno izdati pismenu naredbu banci za realizaciju privremene mjere osiguranja iz člana 17. stav 2. tačka e) ZONSIKD-a, nakon čega je dužan dostaviti obrazložen prijedlog sudu u roku od 48 sati, koji će u propisanom roku odlučiti o osnovanosti predložene mjere.

Mr. iur Sabina Husejnagić, Advokatska komora FBiH, advokat iz Tuzle, mr. iur Dijana Hasić, Advokatska komora FBiH, advokat iz Sarajeva; „Mjere osiguranja u postupku oduzimanja nezakonito stečene imovine u Federaciji BiH“

Zaključci:

1. Specijalizacija i kontinuirano stručno usavršavanje tužitelja za vođenje finansijskih istraga
2. Interdisciplinarni treninzi u kojim će učestvovati tužitelji, ovlaštena službena lica, vještaci finansijske struke, kao i predstavnici drugih institucija koje postupaju po Naredbi tužitelja u cilju pravilnog identifikovanja i praćenja imovine koja je predmet postupka

3. Specijalizacija i kontinuirano stručno usavršavanje sudaca krivičnih odjeljenja
4. Animirati tužiteljstva da se intenzivira predlaganje mjera osiguranja imovine i imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom
5. Prijedlog za izmjenu odredbi Zakona o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom u FBiH, odjeljak D Osiguranje imovinske koristi:
  - potrebno precizirati rokove trajanja mjera osiguranja ovisno o fazi kad su određene
  - propisati obavezne elemente prijedloga/rješenja o određivanju mjera osiguranja

Nataša Trninić, zamjenica tužioca za organizovani kriminal, Tužilaštvo za organizovani kriminal; Republike Srbije: "Studija slučaja, praksa i problemi u primeni Zakona o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela u Republici Srbiji"

Zaključci:

Značaj i neophodnost istovremenog, paralelnog vođenja krivične i finansijske istrage i razmene informacija i dokaza koji se prikupljaju u krivičnoj i finansijskoj istrazi je jedini put ka uspešnom okončanju krivičnog postupka i postupka proširenog oduzimanja imovine.

Korišćenje dokaznog materijala nastalog primenom posebnih dokaznih radnji u krivičnom postupku, tajni nadzor komunikacije i tajno praćenje i snimanje, je veoma značajno za identifikaciju imovine proistekle iz krivičnog dela i utvrđivanje stila i troškova života okrivljenog i članova njegove porodice kao i za dokazivanje da je u pitanju imovina koja je proistekla iz krivičnog dela.

Važnost brze reakcije nakon otkrivanja i identifikacije imovine u vidu pravovremenog donošenja naredbe o zabrani raspolaganja imovinom i naredbe o privremenom oduzimanju pokretne imovine, kako bi se sprečilo osujećenje oduzimanja imovine proistekle iz krivičnog dela.

Praktični značaj pravljenja jasne razlike između imovinske koristi i imovine proistekle iz krivičnog dela. Imovinska korist je imovina pribavljena konkretnim krivičnim delom i ona je predmet krivičnog postupka, oduzima se prema Zakonu o krivičnom postupku. Imovina proistekla iz krivičnog dela se oduzima prema Zakonu o oduzimanju imovine proistekle iz krivičnog dela u Srbiji, u postupku proširenog oduzimanja i to je imovina koja je u očiglednoj nesrazmeri sa zakonitim prihodima okrivljenog.

Merisa Nurkić, tužiteljica, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine: "Paket aranžman" za migrante utvrđivanje imovinske koristi u krivičnom postupku";

Zaključci:

Danas je vrlo važno identifikovanje i procesuiranje pojedinaca i organizovanih kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem migranata, te otkrivanje i drugih krivičnih djela koja ih prate (trgovina ljudima, terorizam, pranje novca i slično).

Sistematski inicirati i provoditi finansijske istrage, ne samo u slučajevima ekonomskog i finansijskog kriminala, organizovanog kriminala i korupcije, već i kod drugih krivičnih djela čijim izvršenjem je moguće steći nezakonitu imovinsku korist.

Prilikom sprovođenja istraga obavezno utvrditi imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom.

Pred nadležnim sudom, u zavisnosti od rezultata istrage, predložiti oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Tužilac bi trebao, i za krivična djela čiji bitan element nije koristoljublje, u činjeničnom opisu djela u optužnici, navesti iznos pribavljene imovinske koristi.

Prilikom vođenja finansijskih istraga kao dijela krivične istrage, moguće je koristiti sve radnje dokazivanja predviđene Zakonom o krivičnom postupku BiH.

Važno je unaprijediti saradnju država u regionu na suzbijanju i otkrivanju krijumčarenja osoba.

Moderator: Biljana Potparić Lipa, USAID-ov projekt Pravosuđe protiv korupcije i **Gorana Žagovec Kustura**, USAID-ov projekt Pravosuđe protiv korupcije

Uvodno obraćanje: **Jasna Kilalić**, zamjenica direktora Odjela za demokratiju, USAID Misija u BiH

Panelisti: Emir Neradin, sudija, Vrhovni sud Federacije BiH: *„Predstavljanje nacrtu analize kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala“*; **Prof. dr Veljko Ikanović**, sudija, Vrhovni sud Republike Srpske; *„Trgovina uticajem i srodna koruptivna krivična djela“*; **Prof. dr. sc. Haris Halilović**, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije UNSA: *„Svjedok pokajnik – uporedni pregled“*; **Samir Selimović**, tužilac Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo: *„Svjedok pokajnik – praktični aspekti“*

Emir Neradin, sudija, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine: „Predstavljanje nacrtu analize kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala“

Zaključak:

Izrada Analize kaznene politike u predmetima korupcije, privrednog i organizovanog kriminala će omogućiti sagledavanje stanja krivičnog pravosuđa u Bosni i Hercegovini sa aspekta individualizacije krivičnopravnih sankcija, izvođenje odgovarajućih zaključaka po tom pitanju na bazi istraživanja odabrane grupe predmeta i davanje praktičnih preporuka za eventualno unapređenje kaznene politike sudova, zbog čega se ovom projektu daje puna podrška.

Prof. dr Veljko Ikanović, sudija, Vrhovni sud Republike Srpske; „Trgovina uticajem i srodna koruptivna krivična djela“;

Zaključak:

Krivično djelo trgovina uticajem je važan krivičnopravni instrument u borbi protiv korupcije. Određene razlike u zakonima, nedosljednost u propisivanju i određivanju bića krivičnih djela, prenormiranost i nepotrebno razdvajanje radnji u suštini jednog krivičnog djela u dva krivična djela, ukazuju da je potrebno unapređenje zakonodavnog okvira. Sugerišemo da se ovo krivično djelo zbog jasnoće i lakše praktične primjene propiše u jednom članu sa više stavova kao jedno krivično djelo trgovine uticajem, uz usklađivanje KZ BiH i KZ FBiH sa GRECO preporukom XII – Treći krug evaluacije. Elementi djela treba da jezički široko određuju njegovo biće bez suvišnog nabiranja, a određene manje nepredviđene situacije treba prepustiti sudskoj praksi. Time bi se ostvario viši nivo pravne sigurnosti, jednakosti ljudi pred zakonom, otklanjanja različitog tumačenja u praktičnoj primjeni i na kraju efikasnije borbe protiv korupcije.

Prof. dr. sc. Haris Halilović, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije UNSA: „Svjedok pokajnik – uporedni pregled i Samir Selimović, tužilac Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo; „Svjedok pokajnik – praktični aspekti“

Zaključci:

Institut svjedoka saradnika pravosuđa (pokajnika) je jedan od veoma važnih instrumenata pravosuđa u otkrivanju i procesuiranju krivičnih djela organizovanog kriminala i korupcije.

Ovaj institut nije regulisan u normativnom (zakonskom) smislu u pozitivnom krivičnom zakonodavstvu na nivou BiH, RS, Brčko Distrikta BiH i kantona u Federaciji, (*osim u Zakonu o posebnom odjelu Federalnog tužilaštva za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala a koji zakon se ne primjenjuje jer nikada nije formiran Posebni odjel Federalnog tužilaštva*).

Shodno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava, svi dokazi (optužbe) moraju biti izvedeni na glavnom pretresu u prisustvu optuženog te se mora omogućiti optuženom ispitivanje takvih dokaza i iznošenje svojih argumenata, odnosno, optuženom se mora omogućiti da (unakrsno) ispita svjedoka saradnika pravosuđa kojeg

je predložila i pozvala optužba, bez obzira da li se radi o svjedoku koji svjedoči sa imunitetom, pravosnažno osuđenoj osobi ili suoptuženom protiv kojeg je u toku glavni pretres.

Shodno praksi Evropskog suda za ljudska prava i praksi domaćih sudova, sa svjedocima saradnicima pravosuđa se mora postupati oprezno, njihove izjave se moraju provjeriti i dovesti u vezu sa drugim dokazima, te se osuđujuća presuda ne može zasnivati jedino i isključivo na osnovu izjave svjedoka saradnika pravosuđa bez utvrđivanja postojanja drugih dokaza.

Kada se presuda temelji jedino ili u odlučujućoj mjeri na izjavi osobe koju optuženi nije imao prilike ispitati na glavnom pretresu, prava odbrane su ograničena u mjeri koja je inkompatibilna sa pravima zagarantovanim članom 6. Europske konvencije o ljudskim pravima.

U nedostatku zakonskih rješenja koja bi precizno uredila ovo pitanje, prostor za saradnju osumnjičenih, odnosno optuženih članova organiziranih kriminalnih grupa sa krivičnim pravosuđem u BiH, ostaje u ograničenim okvirima pregovaranja o krivnji i tužiteljskih ovlaštenja u smislu predlaganja kazne ispod zakonom propisanog minimuma, kao i blaže vrste sankcije, te odredbi materijalnog krivičnog prava o ublažavanju i oslobođenju od kazne. Ovaj vid saradnje, međutim, ne dopušta tužitelju odustanak od progona što u određenim slučajevima može biti od presudne važnosti za procesuiranje najtežih oblika organiziranog kriminaliteta.

PANEL – 13:15 – 15:00 (Sala III)

Moderator: Diana Kajmaković, Udruženje tužilaca BiH, tužiteljica Tužilaštva Bosne i Hercegovine

Panelisti: Sabina Sarajlija, Glavna tužiteljica Kantonalno tužilaštvo Sarajevo: *„Izazovi u procesuiranju predmeta organizovanog, privrednog kriminala i korupcije visokog nivoa“*; **Dr. sc. Mladen Milosavljević** Federalna uprava policije: *„Etika, vještaci i (ne)znanje kao mogući problemi BiH pravosuđa“*; **Nina Kisić i Goran Dragović**, Advokatska komora Federacije BiH: *„Nova sudska praksa ESLJP u pogledu krivičnog djela Krijumčarenje migranata“*; **Dr. sci Nedžad Baković**, sudija Općinski sud Kiseljak: *„Specifičnosti krivičnog postupka protiv pravnih osoba“*

Sabina Sarajlija, Glavna tužiteljica Kantonalno tužilaštvo Sarajevo: „Izazovi u procesuiranju predmeta organizovanog, privrednog kriminala i korupcije visokog nivoa“

Zaključci i preporuke:

1. Samo efikasno pravosuđe može pojačati povjerenje građana u ovaj stub vlasti jer spora pravda nije pravda, te je potrebno da sudovi i tužilaštva učine dodatne napore kako bi predmeti od kojih društvo najviše očekuje dobili svoj sudski epilog. Istrage i suđenja u predmetima korupcije i organizovanog kriminala trebaju biti efikasnija i prioriteta u pravosudnim institucijama, a nosioci pravosudnih funkcija specijalizirani za rad na ovim predmetima. Postojeća zakonska rješenja nameću obavezu da se suđenje odvija najmanje jednom u mjesec dana, što nije odgovarajuća dinamika za složene predmete. Ukoliko se ne izmjeni krivični procesni zakon na način da propiše da dinamika ovih suđenja bude barem sedmična, ako ne kontinuirana „dan za danom“, a predmeti organizovanog kriminala i korupcije prioritetni – efikasno suđenje će ostati stvar entuzijazma pojedinog sudije ili predsjednika suda.
2. Treba razmotriti moguće izmjene zakona i dopuniti listu izuzetaka za neposredno izvođenje dokaza na način da se propiše mogućnost korištenja pismenih svjedočenja, čime bi se smanjio broj usmenih svjedočenja ili ispitivanje ograničilo na sporna pitanja, te se olakšala procedura za unošenje u spis suda dokaza iz kojih proizlaze nesporne činjenice između stranaka i opšte-poznate činjenice.
3. Afirmisati pravilno korištenje statusnih konferencija o organizaciji suđenja i insistirati na sačinjavanju plana suđenja, koji će biti preciziran u pogledu vremena potrebnog strankama za izvođenje pojedinih dokaza, na koje tačke optužnice se odnosi koji dokaz. Statusne konferencije iskoristiti i za eventualno preispitivanje zakonitosti dokaza i odbijanje izvođenja kumulativnih i nerelevantnih dokaza. Razmotriti suđenje tokom cijelog radnog dana sa odgovarajućim pauzama, na koja suđenja se poziva veći broj svjedoka, kako bi se smanjili troškovi postupka vezano za naknade advokatima koje se obračunavaju po pristupu na ročište i ostvaruje načelo ekonomičnosti i koncentracija dokaza.

4. Razraditi mehanizme nadzora i standardizirati procedure spajanja optužnica i razdvajanja predmeta u fazi istrage i na sudu, te propisati rokove i uslove za spajanja i razdvajanja da se spriječe zloupotrebe optuženih.
5. Omogućiti korištenje dokaza u elektronskoj formi prilikom potvrđivanja optužnica i u suđenju u predmetima sa velikim brojem optuženih, koji su razdvojeni u fazi istrage, kako bi se izbjeglo ogromno trošenje materijalnih i ljudskih resursa na kopiranje iste dokazne građe i njeno ovjeravanje kod nadležnih organa, uz mogućnost da sud i odbrana izvrši uvid u originale ili ovjerene kopije.
6. Procesnim krivičnim zakonom regulisati pitanje svjedoka saradnika u skladu sa međunarodnim standardima koji se odnose na ovu kategoriju lica radi pojednostavljenja i izvjesnosti zakonitosti saradnje sa licem koje u doticaju s krivičnim djelom.
7. Potrebno je da afirmisati međunarodne standarde o tome kako postići pravičnu ravnotežu između potrebe da se osigura ekspeditivnost u vođenju suđenja i da se garantuju prava optuženog i oštećenog. S tim u vezi, VSTV bi mogao inicirati donošenje smjernica ili ujednačavanja prakse oko evidentiranja (ne) opravdanih razloga kojim se opravdavaju odsustva stranaka na suđenje, korištenja mjera prinude i novčanih kazni, te korištenja vještačenja u svrhu potvrde zdravstvenog stanja optuženog i da li to stanje dozvoljava prisustvo suđenju ili ne. Po uzoru na zakonodavstva koja imaju bolje rezultate u domenu efikasnog procesuiranja pred sudom u predmetima korupcije razviti i druge metode da bi suđenje u ovim složenim postupcima bilo što efikasnije i ekspeditivnije i konsultovati iskustva specijaliziranih tužilaštava u regionu i Evropi, vezano za praksu rada na predmetima sa velikim brojem osumnjičenih.
8. Kod unapređenja sudija voditi računa o momentu stupanja na novu dužnost i prolongirati ga za određeni period dovoljan da se okonča rad na složenom ili obimnom predmetu u kojem je sudija učestvovao u radu, a sve u cilju obezbjeđenja ekonomičnosti postupka i prava na suđenje u razumnom roku. Kao moguća alternativa, kod sastava vijeća u takvim predmetima razmotriti mogućnost učešća rezervnog, četvrtog suca od početka glavnog pretresa.
9. Normiranje rada sudija također je jedan od razloga nezadovoljavajuće dinamike suđenja u koruptivnim predmetima, naročito ako efikasna suđenja prema složenosti i važnosti predmeta nisu precizirana godišnjim planovima sudova, nisu strateški cilj konkretnog suda, jer nosioci pravosudnih funkcija nastoje obezbijediti normu na završavanju lakših predmeta koji su jednostavniji za donošenje odluke.
10. U sudovima i tužilaštvima koja imaju sistemski problem sa ažurnošću, a gdje se ostvaruje norma a povećavaju zaostaci, potrebno je tražiti učinkovitija rješenja kako bi izazovi oko organizacije efikasnog rada na većem broju složenih starih privrednih i koruptivnih predmeta u većim sudovima i tužilaštvima bili priznati kao problem koji se ne tiče samo određenog tužilaštva/suda nego pravosuđa općenito, te je predloženo da se:
  - poveća broja sudija i tužilaca kroz proširenje sistematizacije radnih mjesta,
  - osigura prioritarno i ubrzano popunjavanja upražnjenih pozicija za čije finansiranje već postoje odobrena budžetska sredstva.
  - privremeno upućuju tužioci iz drugih tužilaštava u tužilaštva koja imaju problem sa ažurnošću,
  - delegiraju predmeti na tužilaštva koja su ažurna,
  - poboljšaju materijalno tehnička, administrativni i smještajnih kapaciteta pravosudnih institucija.

Konstatovana je potreba održavanja zajedničkih sastanaka između predsjednika sudova i glavnih tužilaca, na kojim bi se govorilo o konkretnim problemima zbog kojih dolazi do odlaganja u postupcima i predlagala rješenja za efikasniju organizaciju suđenja.

Dr. sc. Mladen Milosavljević Federalna uprava policije: „Etika, vještaci i (ne)znanje kao mogući problemi BiH pravosuđa“

Zaključci:

1. Izmijeniti odredbu člana 258. ZKP-u FBiH (ZKP BiH, član 243.), na način da u opis bića krivičnog djela „Davanje lažnog iskaza vještaka i svjedoka“ stoji odrednica – da će se sačiniti poseban prijepis zapisnika i dostaviti tužitelju umjesto postojeće odrednice da predsjednik vijeća može sačiniti poseban prijepis zapisnika....“ Tekst tog člana trebao bi glasiti: „Ako postoji osnovana sumnja da je svjedok ili vještak na glavnom pretresu dao lažni iskaz, sudija, odnosno

predsjednik vijeća će narediti da se sačini poseban prijepis zapisnika o iskazu svjedoka ili vještaka koji će se dostaviti tužitelju“.

2. Izmijeniti i dopuniti Zakon o vještacima na način da se obavezno uvrste odrednice koje se tiču etike, integriteta i ponašanja vještaka, te da u komisijama za prijem moraju biti eksperti iz struke – oblasti iz koje se bira određeni vještak (a što danas nije slučaj u provedbenom smislu).
3. Kontrolu vještaka podići na viši nivo, kako kroz institucije pravosuđa, ministarstava pravde, tako i kroz (kontrolu) institucije iz kojih dolaze.
4. Omogućiti angažman vještacima iz drugih država uz striktno poštovanje zakona i maksimalnu moguću (njihovu) odgovornost.
5. Kroz pravosudne institucije obezbijediti da se nikakvim aktima niže vrijednosti (pravilnici, uredbе) mogu derogirati zakonske odrednice.
6. Aktualizirati reformu obrazovanja svih nivoa u skladu sa realnim potrebama, standardima, kontrolama itd., sa jasno propisanim kriterijumima, nosiocima, rokovima, odgovornostima itd.

Nina Kisić i Goran Dragović, Advokatska komora Federacije Bosne i Hercegovine : *“Nova sudska praksa ESLJP u pogledu krivičnog djela Krijumčarenje migranata”*

Zaključak:

Povodom nove sudske prakse ESLJP - krivično djelo Krijumčarenje migranata jasno je da će presuda Al Alo protiv Slovačke za BiH (i, naravno, ostale zemlje članice Vijeća Evrope) imati značajne posljedice kada je riječ o procesuiranju i načinu dokazivanja krivičnog djela krijumčarenje migranata. Međutim, jasno je da će ova presuda imati značajne posljedice i kada je riječ o procesuiranju drugih krivičnih djela, u pogledu čitanja zapisnika odsutnih svjedoka i baziranja odluke na istim, ali posebno u pogledu informisanog odricanja od nekog prava. U BiH se osumnjičeni prihvataju ili odriču prava upravo na način kako je to opisano u predmetu Al Alo protiv Slovačke, potpisivanjem unaprijed isprintanog formulara, bez stvarnog pojašnjenja - koje bi bilo jasno nekome odgovarajućeg nivoa obrazovanja -šta to odricanje znači.

Dr. sci Nedžad Baković, sudija, Općinski sud Kiseljak: *„Specifičnosti krivičnog postupka protiv pravnih osoba“;*

Zaključak:

Svi standardi zauzeti po pitanju postupka za fizičku osobu se mogu i moraju primijeniti i na pravnu osobu uz dodatnu obavezu suda da mora imati u vidu da predugim trajanjem postupka ta pravna osoba kao subjekt prava može prestati poslovati, odnosno ostvarivati svrhu za koju je osnovan. Na taj način će se ugroziti egzistencija zaposlenih fizičkih osoba i njihovih porodica.

Osnov za zasnivanje odgovornosti pravnih osoba u krivičnom postupku je krivično djelo koje je počinjeno od strane fizičke osobe i povezanost te fizičke osobe sa pravnom osobom. Pravna osoba se mora u krivičnom postupku posmatrati kao i ostali optuženici sa jednakošću u postupanju u odnosu na druge stranke, a ne kao puki posmatrač koji dijeli pravnu sudbinu svoje odgovorne osobe.

PANEL –ATLANSKA INICIJATIVA: 09:00 - 12:30 (Sala IV)

„Razmatranje pravosudnog odgovora u slučajevima silovanja i seksualnog uznemiravanja u praksi pravosuđa u BiH“

Moderator: Nebojša Savić, Udruženje sudija Brčko Distrikta BiH, sudija Osnovnog suda Brčko Distrikta BiH

Panelisti: Dr. sc. Majda Halilović, Udruženje građana Atlantska inicijativa iz Sarajeva : *„Predstavljanje rezultata istraživanja Atlantske inicijative“*; **Adisa Zahiragić**, **sutkinja, Kantonalni sud u Sarajevu:** *„Pregled međunarodnih i domaćih pravnih propisa i osvrt na sudske prakse u BiH u slučajevima KD silovanje - Procjena olakšavajućih i otežavajućih okolnosti i sankcionisanje“*; **Melika Murtezić**, **sutkinja, Kantonalni sud u Sarajevu:** *„Preporuke za postupanje sudova i tužilaštava: Ocjena olakšavajućih i otežavajućih okolnosti u procesuiranju KD silovanja“*

Panel **„Razmatranje pravosudnog odgovora u slučajevima silovanja i seksualnog uznemiravanja u praksi pravosuđa u BiH“** se oslanja na Priručnike u čijoj izradi su učestvovalе

sudije iz sudova u BiH a koji su kreirani u saradnji sa Atlantskom inicijativom gdje su naglašene i preporuke prema pravosuđu.

Nakon završetka ovog Panela uz podršku Atlantske inicijative na kojem su ponovljeni raniji izazovi kako u procesuiranju krivičnih djela protiv spolne slobode i morala tako i u sudskoj praksi, prihvaćeni su

Zaključci:

- nastaviti sa kontinuiranom edukacijom nosilaca pravosudnih funkcija u podizanju svijesti o specifičnosti krivičnih djela protiv spolne slobode i morala sa aspekta izvršioca djela i prava žrtve
- unaprijediti u optužnicama opis radnji izvršenja djela u skladu sa obilježjima konkretnih krivičnih djela u ovoj oblasti
- pažljivo prikupljati dokaze tokom istrage uz saradnju sa sudovima (sudija za prethodni postupak) u cilju obezbjeđenja zakonitog prikupljanja dokaza
- ocjena otežavajućih i olakšavajućih okolnosti u osuđujućim presudama se treba prilagoditi specifičnostima konkretnog krivičnog djela jer su u pitanju djela protiv spolne slobode i morala
- pažljivo obrazlagati otežavajuće i olakšavajuće okolnosti a koje okolnosti opravdavaju izricanje strožije sankcije naročito u predmetima koji se odnose na sticaj i produženo krivično djelo
- posebnu pažnju posvetiti položaju žrtava u ovim krivičnim postupcima a posebno u fazi prijave i istrage da bi se žrtve ohrabrile da svjedoče kako tokom prikupljanja dokaza tako i pred sudovima
- pažljivo se odnositi u fazi prikupljanja, prema dokazu – medicinska dokumentacija (ginekološki nalaz) u vezi fizičkog pregleda žrtve u smislu obezbjeđenja pismene saglasnosti žrtve da je svjesna svojih prava u skladu sa članom 8 (pravo na privatnost) Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda da će se dokaz koristiti u krivičnom postupku
- kreirati nove edukacije za nosioce pravosudnih funkcija u podizanju svijesti u primjeni Evropske konvencije u borbi protiv nasilja prema žena i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) obzirom na usvojeni Nacrt izmjena Krivičnog zakona FBiH gdje se predlažu suštinske izmjene kod krivičnih djela protiv spolne slobode i morala u skladu sa Konvencijom

PANEL- MALOLJETNICI 13:00-15:00 (Sala IV)

Moderator: Šeila Heljić, predsjednica Udruženja tužilaca/tužitelja Federacije BiH, tužiteljica, Kantonalno tužilaštvo Sarajevo

Panelisti: Prof. dr Vildana Pleh, profesorica, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevo: „*Sudska individualizacija mjera i sankcija maloljetnim prestupnicima u maloljetničkom pravosuđu Bosne i Hercegovine*“ ; **Dino Redžović**, tužilac, Okružno javno tužilaštvo u Trebinju: "*Krivičnopravni tretman maloljetnika zbog zloupotrebe opojnih droga*"; **Snežana Živković**, tužiteljica, Okružno javno tužilaštvo Banja Luka: „*Istraga punoljetnih osumnjičenih gdje su oštećena djeca sa osvrtom na krivična djela protiv polnog integriteta*“

Prof. dr Vildana Pleh, profesorica, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevo; „Sudska individualizacija mjera i sankcija maloljetnim prestupnicima u maloljetničkom pravosuđu Bosne i Hercegovine“

Zaključno razmatranje:

Resocijalizacija i reintegracija počinioca krivičnog djela, naročito maloljetnika, nije nimalo jednostavan i lagan proces. Korištenjem različitih instrumenata za procjenu ličnosti i života počinioca krivičnog djela taj cilj se može mnogo lakše i efektivnije ostvariti. Adekvatna sudska individualizacija u procesu izricanja i izvršenja mjera i sankcija je od ključne važnosti, a za što u krivičnom zakonodavstvu za maloljetnike u BiH i praksi, naročito u FBiH, postoji itekakva mogućnost. Pored

procjena i izvještaja koje subjekti maloljetničkog pravosuđa dobijaju od centara za socijalni rad, različitih ustanova i sl. mogućnost posebne opservacije i dijagnostike ličnosti i života maloljetnika u cilju sudske individualizacije za potrebe krivičnog postupka od velikog je značaja prvenstveno za maloljetnika ali i tužioca odnosno sudije za maloljetnike. Primjena krivičnog prava u širem smislu na adekvatnu procjenu ličnosti i odabir tretmana, obezbjeđuje kvalitetnu sudsku individualizaciju, a dobra individualizacija mjera i sankcija u procesu izricanja obezbjeđuje uspješnu resocijalizaciju maloljetnog prestupnika.

Ne treba zaboraviti istaći i značaj sudske individualizacije i u procesu primjene i izvršenja mjera i sankcija, naročito sankcija institucionalnog tretmana. Ova vrsta sudske individualizacije daje velike mogućnosti svim subjektima, a naročito sudiji za maloljetnike, da svojom meritornom ulogom prvenstveno pomogne maloljetniku da izađe iz mraka u kojem se našao, da se adekvatnim tretmanima i podrškom obezbijede uslovi za njegovu resocijalizaciju i kasnije reintegraciju u zajednicu.

Dino Redžović, tužilac, Okružno javno tužilaštvo u Trebinju: "Krivičnopravni tretman maloljetnika zbog zloupotrebe opojnih droga";

Zaključak:

Analizirajući zakonsku legislativu u BiH i zemljama u regiji kaznena politika Sudova jednako ima problema u primjeni mjera obaveznog liječenja od ovisnosti, a zbog nepostojanja institucija osposobljenih za rad sa ovom kategorijom djece, pa stoga Sud, u velikoj mjeri primjenjuje druge mjere koje će uticati na izmjenu društveno neprihvatljivog ponašanja kod djeteta. Kroz analizu multidisciplinarnog pristupa ovoj pojavi uočava se da je neophodno uključivanje svih relevantnih institucija kako bi se na pravi način pristupilo smanjenju broja kriminaliteta, te uticalo na prevenciju činjenja krivičnih djela uzrokovanih posjedovanjem i neovlaštenom proizvodnjom opojnih sredstava.

Snežana Živković, tužiteljica, Okružno javno tužilaštvo Banja Luka: „Istraga punoljetnih osumnjičenih gdje su oštećena djeca sa osvrtom na krivična djela protiv polnog integriteta“

Zaključci:

- Analizom međunarodnih standarda propisanih međunarodnim dokumentima kojima se štite prava djeteta, ukazuje se obaveza da se ti standardi primjene i u domaćim Krivičnim zakonima, te njihovo međusobno usklađivanje u Bosni i Hercegovini, kada su u pitanju svi oblici seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja, a u cilju jednake zaštite djece.
- Efikasnost krivičnog postupka u predmetima gdje su djeca oštećena ogleda se u hitnosti postupanja i izricanja adekvatnih sankcija, a koje se mogu unaprijediti i određenim zakonskim rješenjima.
- Najbolji interes svakog pojedinog djeteta žrtve, kao standard zaštite, treba u praksi unaprijediti i primjenjivati kroz pravilnu primjenu procesnih zakona, unapređenja tehničkih mogućnosti kod provođenja saslušanja djeteta, pružanja zaštite i informisanja tokom krivičnog postupka, te razmjene iskustava u Bosni i Hercegovini kako bi se ujednačila praksa i smanjila viktimizacija oštećene djece u sudskom postupku i popravili standardi zaštite oštećenih i drugih ugroženih svjedoka.

11:00 - 11:30 Sala II

Dr Nikola Sladoje, pomoćnik ministra pravde Bosne i Hercegovine predstavio Priručnik: *“Predstavljanje i način korištenja vodiča za međunarodnu pravnu pomoć u krivičnim stvarima i eksproprijaciji”*

Završetak drugog dana Savjetovanja

PLENARNO ZASJEDANJE

IV SESIJA 09:00 – 12:00

Moderatori: Arben Murtezić, direktor JU CEST FBiH i Tomislav Čavić, direktor JU CEST RS
 „Etički izazovi i ključna pitanja integriteta u pravosuđu Bosne i Hercegovine“

Panelisti: Aleksandra Martinović, sutkinja, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine i Nermina Kuloglija, novinarka BIRN Bosne i Hercegovine: *„Međunarodni standardi i bazični principi o nastupima u javnosti sudija i tužilaca“*; Nives Četojević, sutkinja, Osnovni sud Banja Luka: *„Sloboda izražavanja i najnovija praksa Evropskog suda za ljudska prava o povredi člana 10. Konvencije o ljudskim pravima“*; Katica Artuković, sutkinja, Kantonalni sud u Širokom Brijegu, Željko Dragojević, direktor Sudske policije RS, Radna grupa Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine za sigurnost pravosudnih institucija i nositelja pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini *„Sigurnosni ambijent kao bitan preduvjet za nezavisan rad i integritet nositelja pravosudnih funkcija“*; Alena Kurspahić Nadarević, Glavna disciplinska tužiteljica, UDT VSTV BiH i Mirza Hadžimerović, zamjenik Glavne disciplinske tužiteljice UDT VSTV: *„Sloboda izražavanja u svjetlu recentne prakse Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH“*

Aleksandra Martinović, sutkinja, Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine i Nermina Kuloglija, novinarka BIRN Bosne i Hercegovine: *„Međunarodni standardi i bazični principi o nastupima u javnosti sudija i tužilaca“*

Zaključci:

Sloboda izražavanja, kao jedno od osnovnih ljudskih prava u demokratskim društvima, je zagarantovana i nosiocima pravosudne funkcije.

Ova sloboda je podvrgnuta ograničenjima u svrhu očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

Potrebno je uspostavljanje balansa između sudijske slobode mišljenja i izražavanja i zahtjeva neutralnosti, odnosno sudijske diskrecije i uzdržanosti.

Potreban je izbalansiran pristup u javnim istupima sudija (i tužilaca), koji odgovara zahtjevima javnosti da bude informisana o stvarima koje su od javnog interesa, ali i sprečava povredu elementarnih načela, posebno u odnosu na relevantne članove Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i sloboda.

Moguće je, barem generalno, preporučiti sudijama i tužiocima, da kao najpozvanija lica otvoreno, primjereno i kritički javno iskazuju stavove u vezi sa funkcionisanjem, statusom i zakonskom regulativom pravosuđa i putem tradicionalnih i elektronskih medija, a kada komentarišu pojedinačne sudske odluke, ove izjave daju na način da ne dovode u pitanje nepristrasnost i autoritet sudske vlasti i ugled sudija.

Dodatno, preporučuje se sudijama (i tužiocima) da:

- kritički i bez sujete, kod davanja izjava u javnosti, preispitaju svoje motive i komunikacijske vještine;
- da odbiju angažman i učešće u medijima koji ne promovišu vrijednosti demokratije, kulturološke i svake druge tolerancije u društvu i/ili u javnosti odaju utisak da su pod uticajem i preferiraju neku političku opciju;
- da u sudnici i van nje, brižno vode računa o očuvanju autoriteta i nepristrasnosti sudske vlasti i ugledu sudija, te
- da vode računa da direktno ili indirektno ne daju pravne savjete ili tumačenja, imajući uvijek u vidu da svaka lična izjava nosioca pravosudne funkcije može biti protumačena kao stav pravosuđa u cjelini.

Najvažnije preporuke prilikom korištenja društvenih mreža nosiocima pravosudnih funkcija:

- Pravilo: jednom objavljeno, uvijek dostupno uvijek imati na umu.
- Isključiti mogućnost korištenja društvenih mreža tokom radnom vremena.

- Nosioци pravosudnih funkcija bi morali da se suzdrže od toga da svoje naloge učine dostupne svima, odnosno nalozi sudija bi morali biti zaključani i dostupni samo licima kojima lično oni dozvole pristup.
- Sudije bi morale prvenstveno da se suzdrže od iznošenja podataka koji utiču na njihovu nepristrasnost u predmetima u kojima postupaju, a zatim i u sve druge činjenice, okolnosti ili stavove koji dovode u pitanje njihovu nepristrasnost.
- Sudija ne smije da ima predrasude, niti da se prikloni stereotipima, ili ekstremističkim stavovima suprotnim demokratskim vrednostima, jer takvo mišljenje nije poželjno u sudnici gde je javnost svakako prisutna, pa samim tim ista pravila se odnose i na društvene mreže koje su takođe javne.
- Sve što sudija izrazi (istupi, komentari, fotografije itd.) mora biti u svetlu očuvanja dostojanstva sudijske funkcije i ne smije bacati sumnju na njegovu nepristrasnost ili nezavisnost.
- Sudija ne komentira sudski postupak u toku.
- Sudija/ tužilac ne daje pravni savjet.
- Sudija/ tužilac izbjegava političke ocjene (uključujući i na primjer podršku nekom kandidatu za političku funkciju, ne 'lajka' političke stranke ili pokrete, ne komentariše kontraverzna politička pitanja, osim kada se to tiče pravosuđa).
- Sudija/ tužilac treba imati na umu da nikada ne može biti siguran gdje će se njegova komunikacija pojaviti, čak i ako je prvobitno bila naslovljena samo na ograničen broj primalaca.

Nives Četojević, sutkinja, Osnovni sud Banja Luka: „Sloboda izražavanja i najnovija praksa Evropskog suda za ljudska prava o povredi člana 10. Konvencije o ljudskim pravima“

Zaključci:

Sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova njegovog napretka i samoostvarenja svakog pojedinca.

Osnovni cilj člana 10. Evropske Konvencije o ljudskim pravima jeste da osigura zaštitu od proizvoljnog miješanja javnih vlasti u pravo neke osobe na slobodu izražavanja.

Shodno Konvenciji, pravo na slobodu izražavanja je kvalifikovano, a ne apsolutno pravo. To znači da podliježe određenom broju izuzetaka, za koje je ESLJP izjavio da ove izuzetke treba usko tumačiti i da nužnost svakog izuzetka mora biti uvjerljivo utvrđena.

Tri uslova moraju biti ispunjena da bi miješanje u slobodu izražavanja bilo opravdano:

1. Da je miješanje propisano zakonom
2. Da ima legitiman cilj
3. Da je neophodno u demokratskom društvu (srazmjerno cilju kojem se teži)

U tom kontekstu, Ustavni sud BiH je u više navrata isticao da sloboda izražavanja nije apsolutna, te da je utvrđivanje opravdanosti ograničenja predmet rada sudova, odnosno da su „ključna uloga i zadaća nezavisnog sudstva da u svakom pojedinačnom slučaju razvidno utvrdi granicu između opravdanih i potrebnih, te neopravdanih i nepotrebnih ograničenja, koja neko načelo potvrđuju kao pravilo ili ga negiraju kao puku deklaraciju.“ (vidi AP 312/08, AP 758/09,).

Katica Artuković, sutkinja, Kantonalni sud u Širokom Brijegu, Željko Dragojević, direktor Sudske policije Republike Srpske, Radna grupa Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine za sigurnost pravosudnih institucija i nositelja pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini: „Sigurnosni ambijent kao bitan preduvjet za nezavisan rad i integritet nositelja pravosudnih funkcija“

Zaključci:

1. Nositelji pravosudnih funkcija kao predstavnici trećeg stuba vlasti, jamac su vladavine prava i ponosan simbol snažne, organizirane, pravne i demokratske države.
2. Za pravilno funkcioniranje i postizanje optimalnih rezultata pravosuđa, pored svih relevantnih elemenata, od ključne je važnosti i sigurnost nositelja pravosudnih funkcija, članova njihovih obitelji, njihove imovine, zaposlenika u pravosudnim institucijama, sigurnost i zaštita svjedoka te naravno i sigurnost pravosudnih institucija.

3. Napadi svih vrsta, kao i upućene prijetnje, predstavljaju ozbiljnu ugrozu za pravosudni sustav, iz čega proizlazi da je sigurnosni ambijent pravosuđa u cjelini, nesporan preduvjet za vladavinu prava, odnosno neovisno i nepristrano pravosuđe.

Alena Kurspahić Nadarević, Glavna disciplinska tužiteljica UDT VSTV i Mirza Hadžiomerović, zamjenik Glavne disciplinske tužiteljice UDT VSTV: "Sloboda izražavanja u svjetlu recentne prakse Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH"

Zaključci i preporuke:

- sudije i tužioci trebaju svoju slobodu izražavanja upražnjavati u okviru granica koje im nameće funkcija,
- važno je da se sudije i tužioci oglase o pitanjima koja su bitna za funkcionisanje pravosudnog sistema,
- sudije i tužioci prilikom svojih javnih istupa moraju voditi računa o vlastitom dignitetu, dignitetu kolega i institucija u kojima obavljaju svoje funkcije,
- potrebno je organizovati dodatne edukacije iz ove oblasti, naročito kada su u pitanju izražavanja nosilaca pravosudnih funkcija putem društvenih mreža.

ZAKLJUČCI

Nakon rasprave na završnom zasjedanju učesnici savjetovanja prihvatili su zaključke koje je iznijela predsjednica Organizacionog odbora a koji su rezultat prijedloga kako plenarnih zasjedanja tako i rada po danim grupama panelista.

Učesnici i organizator savjetovanja posebno se zahvaljuju Ministarstvo pravosuđa SAD / Program za razvoj, pomoć i edukaciju tužilaštava u inostranstvu (US DoJ/OPDAT), IOM - Međunarodna organizacija za migracije, AIRE Centar, Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID)/ Bosna i Hercegovina, Atlantska inicijativa, koji su imali svoje panele na savjetovanju, kao i Sudskoj policiji Federacije Bosne i Hercegovine na podršci u osiguranju savjetovanja.

Predsjednica se zahvalila svim učesnicima u radu savjetovanja te posebno **Radmili Dragičević Dičić**, sutkinji Vrhovnog kasacionog suda Republike Srbije, **Nataši Trninić**, zamjenici Tužioca za organizovani kriminal, Tužilaštva za organizovani kriminal Republike Srbije, **Ilir Iseniu** Zamjeniku direktora Akademije za sudije i javne tužioce Sjeverne Makedonije i **Ljiljani Lakić** predsjednici Upravnog odbora Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu Crne Gore.

Zahvalila se na radu JU Centrima za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH i JU Centrima za edukaciju sudija i javnih tužilaca Republike Srpske, IKT podršci od strane uposlenika Vrhovnog suda FBiH g-dinu Dilaveru Mašiću.

Upućen je poziv svim učesnicima da uzmu učešće u radu sljedećeg XXI savjetovanja iz krivično pravne oblasti koje će se održati u prvoj polovini mjeseca juna 2023. godine u Neumu.

Neum, 04.06.2022. godine

Za Organizacioni odbor XX savjetovanja Neum 2022.
Predsjednica organizacionog odbora

Vildana Helić

